

Üniversite Öğrencilerinde Sosyotropik/Otonomik Kişilik Özellikleri, Yaşam Olayları ve Depresif Belirtiler

Dr. Elif KABAKÇI*

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, sosyotropik/otonomik kişilik özellikleri, son altı ay içinde yaşanan sosyotropik otonomik yaşam olayları ve depresif belirti düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemek, depresif belirti düzeyi, kişilik özellikleri ve cinsiyete göre, deneklerin son altı ay içinde karşılaşmış oldukları yaşam olaylarının (kişilik özellikleri ile eşleşen/eşleşmeyen) nasıl farklılaştığını araştırmaktır.

Yöntem: Çalışmaya 596 üniversite öğrencisi (323 erkek, 272 kadın) katılmıştır. Depresif belirtileri değerlendirmek amacıyla Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ), sosyotropik/otonomik kişilik özelliklerini değerlendirmek üzere Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FO-TÖ-A), yaşam olaylarını, yol açtıkları stres dereceleri ve türlerini (sosyotropik/otonomik) araştırmak amacıyla bir ön çalışma ile hazırlanan Yaşam Olayları Listesi (YOL) kullanılmıştır.

Bulgular: Kişilik özellikleri ve olayın türünden bağımsız olarak, depresyon belirtileri orta ve yüksek düzeyde olan grupların, depresif belirti göstermeyen gruba oranla son altı ay içinde daha yüksek strese yol açan yaşam olayı ile karşılaştığı görülmüştür. Bu örüntü, kızlarda ve erkeklerde farklılaşmamıştır. Kişilik özelliklerinden bağımsız olarak sosyotropik yaşam olaylarının yol açtığı stres derecesi ile depresyon düzeyi arasında ilişki vardır. Orta ve yüksek düzeyde depresyon belirtileri gösteren öğrenciler, depresif olmayanlara oranla son altı ay içinde daha yüksek stres verici sosyotropik olay yaşamışlardır. Otonomi ile depresif belirti düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak, yüksek otonomik grup, orta ya da düşük otonomik olay yaşamışlardır.

Sonuç: Kişilik özellikleri, yaşam olayları ve depresif belirtiler arasındaki ilişki, sosyotropi ve otonomi açısından farklılık göstermektedir. Kişilik özellikleri ne olursa olsun, depresif belirti düzeyi yüksek kişiler, son altı ay içinde stres derecesi yüksek sosyotropik olay ile karşılaşmışlardır. Yüksek otonomik kişiler ise, depresif belirti düzeylerinden bağımsız olarak, daha stres veren otonomik olay yaşamışlardır.

Anahtar Sözcükler: Sosyotropi/otonomi, yaşam olayları, depresyon

SUMMARY: Sociotropic/Autonomic Personality Characteristics, Life Events and Depressive Symptoms Among University Students

Objective: The aim of the present study was to investigate the relationship among sociotropic/autonomic personality characteristics, sociotropic/autonomic life events experienced within the last six months and depressive symptoms. The main question was how the distress levels of past life events (congruent/ incongruent with type of personality) differ in terms of sociotropic/ autonomic personality, depressive symptom level and gender.

Method: The sample was composed of 596 university students (323 male and 272 female). The Beck Depression Inventory (BDI) was administered in order to evaluate the depressive symptoms. For the evaluation of sociotropic/ autonomic personality characteristics, the Dysfunctional Attitudes Scale (DAS-A) was used. The Life Events Check List (prepared in a pilot study) was administered in order to evaluate distress levels and the type (sociotropic/autonomic) of life events.

Results: It was found that depressed subjects, without gender differences, had experienced more distressful life events within the past six months. There was a relationship between distressful sociotropic life events and depressive symptoms. Depressed subjects, whether sociotropic or autonomic, had experienced more distressful sociotropic life events than subjects in the nonsymptomatic group. Although high autonomic subjects had experienced more distressful autonomic life events than the moderate and low autonomic groups, no significant relationship was found between autonomic life events and depressive symptoms.

Conclusion: The relation pattern among type of personality, type of life events and depression seems to be different for sociotropy and autonomy. There is a relationship between sociotropic life events and depression with personality type playing no role. On the other hand, there is a relation between autonomic personality type and autonomic life events but it is independent of depression.

Key Words: Sociotropy/autonomy, life events, depression

Bu çalışma, yazarın Hacettepe Üniversitesi Nörolojik Bilimler ve Psikiyatri Enstitüsü Klinik Psikoloji Programı'nda hazırladığı doktora tezinin bir bölümünün özetidir.

*Psk. Dr., Hacettepe Ü. Tıp Fak., Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara

GİRİŞ

Beck, depresyonda yatkınlıkla ilgili olabilecek iki kişilik boyutu bildirmiştir; sosyotropi ve otonomi (Robins ve ark. 1989'dan, Blatt ve Zuroff 1992'dan). Sosyotropi, kişinin diğer insanlarla olumlu ilişkilerde olma ihtiyacını belirtmektedir. Yüksek sosyotropik insanlar için, diğer insanlardan onay almak çok önemlidir. Kişilerarası ilişkilerde algılanan kayıp veya reddedilme bu tür insanlarda depresyona yol açabilir. Otonomi ise, kişinin bağımsızlık ve belirlenen amaçlara ulaşma ihtiyacını vurgulamaktadır. Yüksek otonomiye sahip insanlar, kişisel başarı ve başarısızlıklara büyük önem verirler. Çevre üzerinde sağladıkları kontrolün kaybı ya da algılanan başarısızlık depresyona yol açabilir (Robins ve ark. 1989, Blatt ve Zuroff 1992).

Sosyotropik/otonomik kişilik özellikleri tanımlandıktan sonra, depresyonun açıklanmasıyla ilgili bazı hipotezler ileri sürülmüş ve bunlar test edilmiştir. Kimi araştırmacılara göre depresyonun gelişmesindeki en önemli faktör, insanın kişilik özellikleri ile eşleşen stresli yaşam olaylarıyla karşılaşmasıdır. Bu durumda sadece, kişilik özelliklerine karşılık gelen yaşam olayları depresyon için yatkınlık oluşturacak ve tetikleyici olabilecekler, diğer olayların önemli bir etkisi bulunmayacaktır. Buna karşılık, kimi araştırmacılar yaşam olaylarının kişilik yapıları ile eşleşmelerinin önemli olmadığını, belirli kişilik özelliklerine karşılık gelsin veya gelmesin, çok farklı yaşam olayları sonunda depresyon geliştirilebileceğini ileri sürmektedir (Zuroff ve Mongrain 1987).

Klinik popülasyonda, sosyotropik ve otonomik kişilerin depresyon açısından en ağır durumda oldukları dönemlerinin kişilerarası ilişkilerle bağlantılı olduğu (sosyotropik yaşam olayları) gösterilmiştir (Zuroff ve ark. 1990). Ancak, bu bağlantının, otonomik denekler için de geçerli olması, yaşam olayı türü ve kişilik yapısının eşleşmesi varsayımına ters düşmektedir. Sosyotropik kişilik özellikleri gösteren hastalar için sosyotropik olayların, otonomik özellikler gösteren hastalar için ise kişilik özellikleri ile eşleşmeyen yaşam olaylarının da depresyon için tetikleyici olabileceğine dair bir araştırma bulgusu da Segal ve ekibi tarafından bildirilmiştir (Segal ve ark. 1989, Segal ve ark. 1992).

Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda

da benzer bulguların elde edildiği dikkat çekmektedir. Robins ve Block (1988), sosyotropik kişilik özelliklerinin depresyon düzeyi ile ilintili olduğunu ve depresyon ile olumsuz sosyal olayların frekansı arasında mediatör olduğunu bildirmişlerdir. Ancak, sosyotropinin aynı zamanda, otonomi ile ilintili olduğu düşünülen olumsuz olaylarla da ortak etkileşim gösterdiği bulunmuştur. Robins ve Block, araştırmalarında otonominin depresyonla ilintili olduğunu ve herhangi bir yaşam olayı için yatkınlık yarattığını gösterememişlerdir. Benzer şekilde, Hammen ve ekibi (Hammen ve ark. 1985), üniversite öğrencileri içinde, sosyotropik grupta, depresyon ve kişilerarası alanda yaşanan olaylar arasındaki ilişkinin, başarı alanında yaşanan olaylar arasındaki ilişkiden daha kuvvetli olduğunu göstermişlerdir. Ancak, benzer ilişki, otonomik denekler için anlamlı bulunamamıştır.

Yapılan gözden geçirme çalışması da (Nietzel ve Harris 1990), genellikle araştırmalarda, olumsuz sosyal olaylarla yüksek sosyotropik ihtiyaçlar arasındaki bağlantının, başarısızlıkla yüksek otonomik ihtiyaçlar arasındaki bağlantıdan daha kuvvetli olduğunu ortaya koymaktadır.

Literatürde otonomi için genellenebilir sonuçlara ulaşmak mümkün görünmediği halde, araştırma sonuçları genellikle sosyotropi için kişilik özellikleri ve yaşam olayı türünün eşleşmesinin depresyon geliştirme açısından önemli olabileceğini göstermektedir. Ancak, bulgular yine de genellenebilir olmaktan oldukça uzaktır. Bazı araştırmalar, klinik örneklemle yapılırken, (Hammen ve ark. 1989, Hammen ve ark. 1992, Zuroff ve ark. 1990, Segal ve ark. 1989, Segal ve ark. 1992, Robins 1990), bazı araştırmalarda (Robins ve Block 1988, Hammen ve ark. 1985, Zuroff ve Mongrain 1987, Allen ve ark. 1996, Priel ve Shahar 2000) üniversite öğrencileri kullanılmıştır. Oysa, en azından Türk örneklem grubu için, otonominin, depresyonu yordamadaki katkısının, yaş, cinsiyet ve SED gibi demografik değişkenlerin etkisi ile farklılaştığı bildirilmiştir (Şahin ve Şahin 1992b). Bu durumda, otonomik özelliklerin, üniversite öğrencileri ve yaşça daha büyük gruplar için farklı sonuçlar vermesi kaçınılmazdır.

Yukarıda özetlenen genel bulgular çerçevesinde, bu çalışmada, üniversite öğrencileri için sosyotropik/otonomik kişilik özellikleri, sosyotropik/otonomik yaşam olayları ve depresyon ara-

sındaki ilişkinin araştırılması planlanmıştır. Konu şu soru ile ele alınmıştır: Depresif belirti düzeyi, kişilik özellikleri düzeyi ve cinsiyet açısından farklılaşan gruplar, son altı ay içinde farklı stres derecelerine yol açan yaşam olaylarına (kişilik özelliği ile eşleşen/eşleşmeyen) maruz kalmışlar mıdır?

YÖNTEM

Örneklem: Araştırmaya Ankara Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin değişik bölümlerinde okuyan, 323 erkek ve 272 kız olmak üzere toplam 596 üniversite öğrencisi katılmıştır.

Deneklerin yaş ortalaması 20.28 (Ss= 2.27), yaş aralığı ise 16-33 olarak belirlenmiştir.

Kullanılan Araçlar

Kişisel Bilgi Toplama Formu

Araştırmaya katılan deneklerin, kendileri ile ilgili çeşitli sosyodemografik bilgileri (yaş, cinsiyet, devam edilen üniversite gibi) aktarmalarını kolaylaştıran bir form uygulanmıştır.

Yaşam Olayları Listesi (YOL)

Deneklerin son altı ay içinde karşılaştıkları yaşam olaylarını değerlendirmek üzere YOL kullanılmıştır. Sorias (1982) tarafından geliştirilen YOL üzerinde bazı uyarlamalar ve ön çalışma yapılmış, böylece hem başka amaçlarla da kullanılabilir üniversite öğrencileri için yaşam olayları listesi geliştirilmiş, hem de olayların üniversite öğrencileri için verdikleri stres derecesi, sosyotropi ve otonomi puanları belirlenmiştir.

Yaşam Olayları Listesi'nin geliştirilmesi çalışması üç aşamada planlanmıştır. Çalışmada, öncelikle Sorias (1982) tarafından geliştirilmiş yaşam olayları listesinden üniversite öğrencileri için uygun olabileceği düşünülen maddeler seçilmiştir (66 madde). Bazı maddelerdeki "eş"le ilgili ifadeler, "eş, nişanlı veya sevgili" olarak değiştirilmiştir (12 madde). Yaş grubu olarak, üniversite öğrencilerine uymayan maddeler (29 madde), örneğin "emekli olmak", "çocuğun evden ayrılması", "menapoz" çıkarılmıştır. Ayrıca, araştırma örnekleminde bağımsız 81 (40 kız, 41 erkek) üniversite öğrencisinden son bir yıl içinde başlarından geçen yaşam olaylarını yazmaları istenmiştir. Bildirilen olaylar içinden, uygun olanların

da listeye eklenmesiyle (9 madde), örneğin, "öğrenim kredisi almaya başlamak", "öğrenim kredisi alamamak ya da kredinin kesilmesi" gibi, 87 maddeden oluşan üniversite öğrencileri için yaşam olayları listesi elde edilmiştir.

İkinci aşamada, listede yer alan ifadeler, yol açtıkları stres ve uyum zorluğu derecelerini belirlemek amacıyla hazırlanan bir yönerge ile birlikte, araştırmaya katılan deneklerden bağımsız, 91 kız ve 80 erkek olmak üzere toplam 171 üniversite öğrencisine sunulmuştur. Deneklerin yaş ortalaması 20.40 (Ss= 1.95, yaş aralığı: 17-26) olarak bulunmuştur. Her bir olay için stres düzeyini 0-100 puan arasında derecelendirmeleri istenmiştir. Derecelendirmenin bu aralıkta yapılmasının nedeni, Sorias'ın (1982) çalışması ile paralellik oluşturmaktır. Böylece olayların verdikleri stres derecelerinin ortalama puanları elde edilmiştir. Deneklerin derecelendirmelerine göre, yol açtıkları stres derecesi açısından ilk üç sırayı alan olaylar "anne ya da babanın ölümü" (95 puan), "eş, nişanlı veya sevgilinin ölümü" (94 puan), "tutuklanma veya hapse mahkum edilme" (94 puan) olarak bulunmuştur. "Tatile çıkmak" (10 puan) ve "eve değerli bir eşya alımı" (16 puan) en düşük stres verici olaylar olarak değerlendirilmiştir. Gerek ortaya çıkan değerler, gerekse olayların hem yol açtıkları stres puanları, hem de bunların birbirlerine göre sıralanışları, listede yer alan olayların denekler tarafından anlaşıldığını ve stres derecelerinin gerçekçi biçimde değerlendirildiğini düşündürmüştür. Listedeki olayların tümüne ait stres düzeyi puanı ortalaması 61,15 (Ss= 22,45) bulunmuştur.

Üçüncü olarak, olayların sosyotropi/otonomi özelliklerinin değerlendirilmesi aşamasına geçilmiştir. Bu aşamada, öncelikle sosyotropik ve otonomik yaşam olayı tanımı yapılmıştır. Öncelikle, araştırma örnekleminde bağımsız, 15 kız ve 15 erkek üniversite öğrencisine bu tanımların anlaşılıp anlaşılmadığı sorulmuş ("anlaşıyor-anlaşılmıyor" şeklinde), örnek olarak verilen birkaç olayın değerlendirilmesi istenmiştir. Bu öğrencilerin yaş ortalamaları: 20.40 (Ss= 1.76, yaş aralığı: 17-23) olarak belirlenmiştir. Değerlendirmenin ardından, öğrencilerle tek tek görüşülmüş, ifadelerle ilgili görüş ve önerileri de sorulmuştur. Öğrencilerin tümü, ifadeleri "anlaşıyor" biçiminde değerlendirmişler ve önceden yüksek sosyotropik/otonomik olarak değerlendirilebileceği kestirilen örnek maddeleri beklentilerle tutarlı biçimde

puanlamışlardır. Puanlama işleminden sonra yapılan görüşmelerde de ek bir öneri getirmemişlerdir. Böylece sosyotropik/otonomik yaşam olayı tanımının öğrenciler tarafından anlaşılır olduğu sonucuna varılmıştır. Bu tanımlama kullanılarak, bu kez, yaşam olayları listesi, 59 kız ve 61 erkek (yaş ortalamaları: 20.48, Ss= 1.75, yaş aralığı= 17-25) olmak üzere toplam 120 kişiye uygulanmış ve hazırlanan tanıma göre olayların sosyotropi ve otonomi düzeylerini 1-10 arasında puanlamaları istenmiştir. Derecelendirmenin bu aralıkta tercih edilmesinin nedeni, öğrencilerin kararlarını kolaylaştırmaktır. Her bir olay için hem sosyotropi hem de otonomi açısından değerlendirme yapılmaları istenmiştir. Daha geniş bir aralıkta yapılacak değerlendirmenin, öğrenciler için karar vermeyi güçleştireceği, aynı işlemin 87 olay için tekrarlanmasının bir süre sonra deneklerde bıkkınlık yaratabileceği ve bunun da yanıltıcı sonuçlara yol açabileceği düşünülmüş, bu nedenle dar aralıklı değerlendirme yoluna gidilmiştir. Bu işleminden sonra, sosyotropik/otonomik olay ayırımına geçilmiştir.

Doğaları gereği tümüyle sosyotropik ya da tümüyle otonomik olay olamayacağı için, puan ortalamalarının istatistiksel yöntemle karşılaştırılmaları ve bu yolla olayların seçimi tercih edilmiştir. Bunun yerine, sosyotropi puan ortalaması, otonomi puanı ortalamasından en az 2 puan fazla olan maddeler sosyotropik olay olarak tanımlanmıştır. Ayrıca, mümkün olduğu kadar çok ve doğru olayı seçebilmek için literatürde izlenen yönetime de başvurulmuş ve sosyotropi puanı, otonomi puanından yüksek olduğu halde, farkın 2'den az ancak 2'ye yakın olduğu olayların içeriği üç yargıcı tarafından değerlendirilmiştir. İçerik açısından sosyotropik olarak tanımlanan maddeler sosyotropik yaşam olayı olarak seçilmiştir. Benzer uygulama otonomik olaylar için de yapılmıştır. Bu yolla 35 olay sosyotropik, 18 olay otonomik yaşam olayı, diğerleri ise nötr olaylar olarak belirlenmiştir. Sosyotropi açısından "evlenme", "arkadaşlarla ilişkinin bozulması", "hakkında kötü söylentiler yüzünden çevre tarafından itilme"nin ilk üç sırada yer aldığı görülmüştür. Otonomik olay olarak ilk üç sırada yer alan olaylar ise şöyledir: "okula girme", "yurt dışına gitme (çalışma, okuma gibi nedenlerle)", "olağan dışı kişisel başarılar". Sosyotropi ve otonomi puanları birbirine eşit ya da çok yakın olduğu için ayrıştırılamayan olaylara örnek olarak "ağır biçimde

hastalanma, kaza geçirme ya da yaralanma", "gözüne alınmak ya da sorguya çekilmek", "kiracı olarak oturulan evden çıkarılmak" verilebilir.

Sosyotropik ve otonomik olay gruplarının iç tutarlılığının kabul edilebilir düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (sırasıyla Cronbach Alfa değerleri .81 ve .73).

Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)

Araştırmaya katılan deneklerin depresif belirtileri düzeylerini belirlemek için BDÖ kullanılmıştır. İlk kez Beck ve ark. (1961) tarafından geliştirilmiş olan BDÖ, 1978 versiyonu (Beck ve ark. 1979) ile hem kendini değerlendirmeye, hem de kolay puanlamaya uygun hale getirilmiştir.

Beck Depresyon Ölçeği, 0'dan 3'e kadar derecelendirilen, 21 maddeden oluşan kendini değerlendirme aracıdır. Derecelendirmelerin toplanmasıyla 0-63 arasında değişen toplam puan elde edilmektedir.

Batı'da güvenilir ve geçerli bulunan ve çok sayıda araştırmada kullanılan bu ölçeğin, Türk kültürü için de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır (Tegin 1980).

Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ-A)

FOTÖ-A, (Weissman ve Beck 1978) depresyonla ilgili durağan, depresojen varsayım ve inançları değerlendirmek üzere, 40 maddeden oluşturulmuş bir ölçektir. Her bir maddede yer alan ifade, 1 (tümüyle katılmıyorum) ile 7 (tümüyle katılıyorum) arasında puanlanarak, kişinin kendisi tarafından değerlendirilmektedir.

Ölçeğin psikometrik özelliklerinin araştırılması ve Türk örnekleminde uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Şahin ve Şahin (1992a) tarafından gerçekleştirilmiş, varimax dönüştürümlü çözümler sonunda dört faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerden "mükemmelci tutum" ve "onay görme ihtiyacı" faktörlerinin (sırasıyla Cronbach Alfa değerleri: .81 ve .74), Batı kültürü için elde edilen faktörlerle benzerlik gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Imber ve ark. 1990). Bu iki faktör, sosyotropik ve otonomik kişilik özelliklerini değerlendirmek üzere başka çalışmalarda da kullanılmıştır (Persons ve ark. 1991).

Bu çalışmada 17 maddeden oluşan "mükemmelci tutum" faktörü takip kolaylığı açısından, otonomi, 11 maddeden oluşan "onay görme

ihtiyacı” faktörü de sosyotropi adıyla anılacak ve kısaca FOTÖ-OTO ve FOTÖ-SOS olarak söz edilecektir.

İşlem

Çalışmaya katılan deneklere BDÖ, FOTÖ-A ve YOL, sıralamadan doğabilecek yanlılığı önlemek amacıyla, karışık sırada ve Kişisel Bilgi Formuyla birlikte verilmiştir. Deneklere, konusu ile ilgili bir açıklama yapılmaksızın, araştırma amacıyla kendilerinden bazı anketleri doldurmalarının istendiği bildirilmiş, isim yazmamaları söylenmiş ve uygulamalar, ders saatleri sırasında 30-40 kişilik gruplar halinde yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada analizlere geçmeden önce, her bir yaşam olayı ile karşılaşma sıklığını anlamak için varyans hesaplanmış ve varyansı .008’den düşük maddeler (18 madde) aşağıda yer alan analizlere katılmamıştır.

Otonomik olayların yol açtıkları stres derecesi ortalaması 109.09 (Ss= 95.98), sosyotropik olayların yol açtığı stres derecesi ortalaması 169.35 (Ss= 145.85) olarak bulunmuştur (t= 10.79, p<.001).

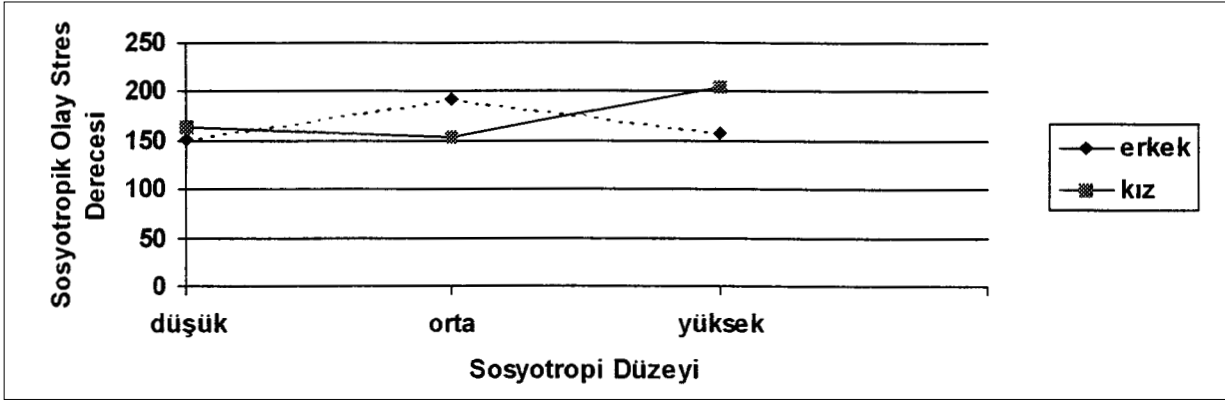
Örneklemin BDÖ puan ortalaması 11.49 (Ss=7.50), sosyotropi için FOTÖ-SOS puan ortalaması 48.27 (Ss=9.34), otonomi için FOTÖ-OTO puan ortalaması 55.19 (Ss=13.64) olarak bulunmuştur.

Şu andaki depresif belirti düzeyi, kişilik özellikleri düzeyi ve cinsiyete göre belirlenen grupların, son altı ay içinde yaşadıkları, kişilik özelliği ile eşleşen ve eşleşmeyen olayların verdikleri stres derecelerinin farklılaşıp farklılaşmadığı sorusu kovaryans analizleri ile incelenmiştir. Sosyotropik ve otonomik kişilik özelliklerinin her insanda birlikte bulunabileceği varsayımından hareket edilmiş, bu nedenle, yüksek/düşük-sosyotropik/otonomik kişilik tipi kategorileri oluşturulmamıştır. Bunun yerine, her denekten alınan hem sosyotropi, hem de otonomi puanları kişilik özelliği değişkenleri olarak analizlere girmiştir. Bu anlamda kişilik özelliklerinin sürekli ve bir arada bulunabilen değişken olma özellikleri korunmuş, ancak varyans analizlerini uygulayabilmek için sıralı değişken haline dönüştürülmüşlerdir. Aşağıda yer alan varyans analizlerinde, depresyon, sosyotropi ve otonomi üç düzeyde analize girmiştir.

Depresyonla ilgili olarak, BDÖ puanı 9 ve 9’dan küçük olanlar birinci, BDÖ puanı 10 ve 23 arasında olanlar ikinci, 23’ten büyük olanlar ise üçüncü gruba atanmışlardır. Sosyotropi ile ilgili olarak FOTÖ-SOS kesim puanları şöyledir. FOTÖ-SOS<44 olanlar düşük, 43<FOTÖ-SOS<55 olanlar orta ve FOTÖ-SOS>54 olanlar ise yüksek sosyotropik grup olarak değerlendirilmişlerdir. Otonomi için kesim noktaları ise şöyledir: FOTÖ-OTO<46 olanlar düşük, 45<FOTÖ-OTO<66 olanlar orta ve FOTÖ-OTO>65 olanlar yüksek otonomik grup olarak değerlendirilmişlerdir. Sosyotropi ve otonomi puan düzeylerindeki kesim noktaları, örneklemdaki puan dağılımının %25 ve %75’ine karşılık gelen değerlere göre belirlenmiştir. Yani puan dağılımının %25’ine karşılık gelen değer birinci grubun, %75’ine karşılık gelen değer ise ikinci grubun kesim noktalarını oluşturmuştur. Literatürde, kesim noktaları araştırmacıların keyfi seçimlerine göre belirlenmekte, farklı yüzdelik değerlerine karşılık gelen puanlar, kesim noktalarını oluşturmaktadır (Coyne ve Whiffen 1995). Bu çalışmada, değişkenlerin dağılım özelliklerini korumak amacıyla puan dağılımının %25 ve %75’ine karşılık gelen değerler kullanılmıştır. Düşük, orta ve yüksek düzey sosyotropik kişilik özelliği gruplarında, sırasıyla 190, 293 ve 120 kişi bulunmaktadır. Otonomik kişilik özelliği düzeyi düşük kişilerin sayısı 172, orta düzeyde otonomik kişilerin sayısı 296 ve yüksek otonomik kişilik özelliği gösterenlerin sayısı ise 135 olarak belirlenmiştir.

i. Depresif Belirti Düzeyi ve Yaşam Olaylarına İlişkin Bulgular

Öncelikle, depresif belirti düzeyi ve cinsiyete göre oluşturulan grupların, son altı ay içinde farklı stres derecelerine yol açan olaylarla karşılaşarak karşılaşmadıkları araştırılmıştır. ANOVA (3x2) bulgularına göre, sadece depresif belirti düzeyi farklılaşan grupların, son altı ay içinde karşılaştıkları yaşam olaylarının stres derecelerinin değiştiği bulunmuştur (F(2,590)= 29.012, p<.001). Cinsiyet değişkeni açısından fark bulunmamıştır (F(1,590)= 0.090, p>.05). Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçlarına göre, depresif belirti düzeyi en düşük grubun ortalaması, orta ve yüksek grubun ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır (sırasıyla grup ortalamaları: 282.64 (Ss= 213.98); 419.52 (Ss= 241.41); 479.00 (Ss=319.63). Orta ve yüksek düzeyde depresif belirti gösterenlerin, daha stres

ŞEKİL 1. Sosyotropi Düzeyi ve Cinsiyete Göre Son Altı Ay İçinde Yaşanan Sosyotropik Yaşam Olaylarının Yol Açtıkları Stres Derecesi.

verici olaylara maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Bu bulguyla, sosyotropik/otonomik özelliklerinden bağımsız olarak sadece yüksek stres veren olaylarla depresif belirti düzeyi arasında bağlantı olduğunun anlaşılması üzerine, bu etkiyi kontrol edebilmek ve çıkacak sonuçları sosyotropik/otonomik yaşam olaylarının verdikleri stres derecelerine göre netleştirebilmek amacıyla, sosyotropik/otonomik olarak ayrıştırılamamış nötr olayların verdikleri stres dereceleri, aşağıda yer alan analizlere kovaryant olarak dahil edilmiştir.

ii. Sosyotropik Kişilik Özelliği ve Sosyotropik Yaşam Olaylarına İlişkin Bulgular

Sosyotropik kişilik özelliği düzeyi, depresif belirti düzeyi ve cinsiyet açısından, 3x3x2 ANCOVA sonuçlarına göre, sosyotropik kişilik özelliklerinin temel etkisi olmaksızın, depresif belirti düzeyleri açısından farklılaşan grupların, son altı ay içinde farklı stres derecesine yol açan sosyotropik yaşam olayı ile karşılaştıkları $F(2,577)=14.536$, $p<.001$ görülmüştür. Sosyotropik kişilik özelliği $F(2,577)=1.653$, $p>.05$ ve cinsiyet değişkenlerinin $F(1,577)=1.933$, $p>.05$ temel etkileri anlamlı çıkmamıştır. Ayrıca, sosyotropi düzeyi ile cinsiyet değişkenlerinin ortak etkileri $F(2,577)=4.174$, $p<.05$ istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçlarına göre, depresif belirti düzeyi en düşük grubun sosyotropik yaşam olayı stres derecesi ortalaması, orta ve yüksek grubun ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır (sırasıyla grup ortalamaları: 132.45 ($Ss=123.92$); 205.21 ($Ss=152.94$); 247.21 ($Ss=175.93$). Sosyotropik kişilik özelliği ve cinsiyet değişkenlerinin ortak etkilerini açıklayabilmek amacıyla adı geçen değişkenlere ait ortala-

malar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1’den de anlaşılabileceği gibi, yüksek sosyotropik özellik gösteren kızlar, yüksek sosyotropik özellikler gösteren erkeklere oranla, son altı ay içinde daha yüksek stres derecesine sahip sosyotropik olay yaşamışlardır (sırasıyla grup ortalamaları: 205.63 ($Ss=162.19$) ve 158.06 ($Ss=126.84$). Orta düzeyde sosyotropik özellik gösteren kızlara oranla son altı ay içinde daha yüksek strese yol açan sosyotropik olay yaşamışlardır (sırasıyla grup ortalamaları: 192.27 ($Ss=151.42$) ve 152.92 ($Ss=142.03$).

iii. Sosyotropik Kişilik Özelliği ve Otonomik Yaşam Olaylarına İlişkin Bulgular

Depresif belirti düzeyi, sosyotropik kişilik özelliği düzeyi ve cinsiyet gruplarının, son altı ay içinde karşılaştıkları otonomik yaşam olayı stres derecelerinin farklılık göstermediği bulunmuştur. ANCOVA (3x3x2) sonunda, hiçbir değişkenin temel ve ortak etkisi istatistiksel olarak anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Depresif belirtiler değişkeni için $F(2,577)=2.564$, $p>.05$, sosyotropi değişkeni için $F(2,577)=0.675$, $p>.05$, cinsiyet için ise $F(1,577)=1.767$, $p>.05$ olarak bulunmuştur.

iv. Otonomik Kişilik Özelliği ve Otonomik Yaşam Olaylarına İlişkin Bulgular

Depresif belirti düzeyi ve cinsiyetin temel etkileri olmaksızın, otonomik kişilik özelliği açısından farklılık gösteren grupların, son altı ay içinde, farklı stres derecelerine yol açan otonomik olaylarla karşılaştıkları görülmüştür ($F(2,577)=5.064$, $p<.010$). ANCOVA (3x3x2)

sonucunda sadece otonomik kişilik özelliği temel etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Depresif belirtiler ($F(2,577)=1.304, p>.05$) ve cinsiyet değişkenlerinin temel etkileri ($F(1,577)=0.432, p>.05$) anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi sonuçlarında, düşük ve orta düzeyde otonomik kişilik özelliği gösterenlerin, karşılaştıkları otonomik yaşam olaylarının yol açmış olduğu stres derecesi ortalamasının, yüksek düzeyde otonomik özellik gösterenlerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür (sırasıyla grup ortalamaları: 93.44 ($Ss=89.68$); 105.99 ($Ss=91.03$); 135.82 ($Ss=108.76$)).

v. Otonomik Kişilik Özelliği ve Sosyotropik Yaşam Olaylarına İlişkin Bulgular

Depresif belirtiler düzeyi, otonomik kişilik özelliği düzeyi ve cinsiyet açısından bakıldığında, sadece depresif belirtiler açısından farklılaşan grupların, son altı ay içinde yaşadıkları sosyotropik olayların stres derecelerinin değiştiği görülmüş ($F(2,577)=11.092, p<.001$), $3 \times 3 \times 2$ ANCOVA sonuçlarında, otonomik kişilik özelliği ($F(2,577)=1.819, p>.05$) ve cinsiyetin temel etkileri ($F(1,577)=0.565, p>.05$) anlamlı bulunmamıştır. Depresif belirtiler değişkeni temel etkisinin, hangi grupların ortalamaları arasındaki farktan kaynaklandığını anlamak üzere, Tukey Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmıştır. Buna göre depresif belirtiler düzeyi en düşük grubun sosyotropik yaşam olayı stres derecesi ortalaması, orta ve yüksek grubun ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmıştır (sırasıyla grup ortalamaları: 132.45 ($Ss=123.92$); 205.21 ($Ss=152.94$); 247.21 ($Ss=175.93$)).

SONUÇ

Bu çalışmada, kişilik özellikleri ve olayın türünden bağımsız olarak, depresyon belirtileri orta ve yüksek düzeyde olan grupların, depresif belirtiler göstermeyen gruba oranla son altı ay içinde daha yüksek strese yol açan yaşam olayı ile karşılaştığı görülmüştür. Bu örüntü, kızlarda ve erkeklerde farklılaşmamıştır. Literatürde yer alan çalışma bulgularıyla karşılaştırıldığında, bu araştırma sonuçlarının diğerleriyle (Brown ve Harris 1982, Barnett ve Gotlib 1988, Monroe ve ark. 1999), tutarlı olduğu görülmektedir.

Araştırmanın amaçları doğrultusunda, şu an-

daki depresif belirtiler ve kişilik özelliklerine göre, son altı ay içinde karşılaşılan yaşam olaylarının türü ve yol açmış oldukları stres derecelerinin ne şekilde farklılaştığı araştırılmıştır. Araştırmanın bu yönü ile ilgili bulgular özetlenecek olursa şu sonuçlara varılabilir. Klinik dışı örnekleme, sosyotropi ve otonominin yaşam olayları ve depresif belirtilerle ilişkileri farklılık göstermektedir. Kişilik özelliklerinden bağımsız olarak sosyotropik yaşam olaylarının yol açtığı stres derecesi ile depresif belirtiler düzeyi arasında ilişki vardır. Orta ve yüksek düzeyde depresif belirtiler gösteren öğrenciler, depresif belirtisi olmayanlara oranla son altı ay içinde daha yüksek stres verici sosyotropik olay yaşamışlardır. Yaşam olaylarının türü ve kişilik özelliğinin eşleşmesi depresif belirtiler geliştirmekte etkili olmuş olsaydı, sosyotropi ve depresif belirtiler düzeyleri yükseldikçe, son altı ay içinde daha yüksek strese yol açan sosyotropik olaylarla karşılaşmış olması beklenirdi. Sosyotropinin temel etkisinin anlamlı çıkmaması, yani sosyotropi düzeyine paralel olarak yaşanan sosyotropik olayların verdiği stres derecelerinin yüksek olmaması, yaşam olayı türü ve kişilik özelliklerinin eşleşmesinin klinik dışı örnekleme depresif belirtiler geliştirmede çok da önemli olmayabileceğini, ister sosyotropik ister otonomik kişilik özellikleri gösterebilirler, insanların stres derecesi yüksek sosyotropik yaşam olaylarından etkilenebileceklerini göstermektedir.

Ayrıca, sosyotropi için cinsiyet farkı olduğu, yüksek sosyotropik özellik gösteren kızların, yüksek sosyotropik erkeklerden daha yüksek stresli sosyotropik yaşam olayı ile karşılaştıkları görülmüştür. Buna karşılık orta düzeyde sosyotropik özellik gösteren erkekler ise, kendileri ile aynı düzeyde sosyotropik özellik gösteren kızlardan daha yüksek stres veren sosyotropik yaşam olayı bildirmişlerdir. Ancak, cinsiyetin temel etkisi bulunmamıştır. Sosyotropik özelliklerin, cinsiyet farklılığı gösterebileceği ve kızların sosyotropik özellikler geliştirmeye daha eğilimli olabileceği bildirilmekle birlikte, çalışmalarda bu konunun göz ardı edildiği dikkat çekmektedir (Coyne ve Whiffen 1995). Sadece kız öğrenciler ya da kadın hastalarla yapılmış çalışmalara rastlanmıştır (Zuroff ve Mongrain 1987, Klein ve ark. 1988). Belki de sadece kadın örnekleme çalışılarak, cinsiyetin etkisi kontrol edilmek istenmiş olabilir. Ancak, araştırmaların çoğunda karışık örneklem kullanıldığı ve cinsiyet

farklılıklarının incelenmediği görülmüştür. Bu nedenle, literatürde karışık örneklem kullanılarak yapılmış ve cinsiyet farkına bakılmamış araştırmalarda, sosyotropi ile ilgili gerçekçi bilgi edinilemediği düşünülmektedir. Cinsiyet farkı ile ilgili olarak, bu konuya odaklanmış çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Otonomik kişilik özellikleri ile otonomik yaşam olaylarının verdikleri stres dereceleri arasında ilişki bulunmuştur. Ancak bunlar, depresif belirti düzeyi ile ilintili değildir. Yüksek otonomi düzeyine sahip öğrenciler, orta ve düşük otonomik öğrencilere oranla son altı ay içinde daha yüksek stres verici otonomik olay yaşamışlardır. Depresif belirtilerin ortaya çıkması için yaşam olayı türü ve kişilik özelliğinin eşleşmiş olması gerekseydi, depresif belirti düzeyinin de temel etkisinin çıkması, depresif belirti düzeyi arttıkça, daha yüksek stres verici otonomik olaylarla karşılaşmış olması beklenirdi. Bu araştırmada otonomik olaylarla depresif belirtilerin ilişkili bulunmaması, otonomik olayların verdikleri stres derecelerinin düşük oluşundan da kaynaklanabilir. Ön çalışma bulgularına göre, yüksek otonomik olayların, arzu edilir durumları içerdiği ve yol açtıkları stres derecelerinin düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma bulgularına (ilk analiz sonucu) göre olayların verdikleri stres dereceleri ile depresif belirti düzeyi arasında bağlantı olabileceği açığa çıkmıştır. Bu durumda, otonomik olaylar, yol açtıkları stres dereceleri düşük olduğu için depresif belirtilerle ilişkili bulunmamış olabilir.

Sosyotropi/otonomi, yaşam olayları ve depresyon arasındaki örüntünün incelendiği bu çalışmanın bazı kısıtlılıkları vardır. Bu araştırma, üniversite öğrencileri ile yapıldığından, klinik örnekleme genellenmesi sakıncalı olabilir. Ortaya çıkan örüntü, depresyon hastalarında farklılık gösterebilir. Nitekim, Mazure ve ark. (2000), çalışmalarında klinik örneklem kullanmış ve gerek kişilerarası ve gerekse başarı ile ilgili yaşam olaylarının depresyonun başlamasında katkıları olduğunu göstermişlerdir. Oysa bu çalışmada, sadece sosyotropik yaşam olayları ve depresif belirtiler arasında ilişki bulunmuş, aynı özellik otonomik olaylar için gösterilememiştir. Öte yandan Mazure ve ekibinin (Mazure ve ark. 2000) bildirdiği sonuçlar ile paralel nokta, her iki araştırmada da kişilik özelliği ve yaşam olayı tipinin eşleşmelerinin depresyon için anlamlı bir bulgu olarak çıkmayıp, kişilik özellikleri ve depresyonun

konu edildiği çalışmalarda, öncelikle klinik dışı örneklem kullanılması, daha sonra bulguların hasta popülasyonu için test edilmesi gerektiği, ancak bu yolla daha güvenilir sonuçlar alınabileceği bildirilmiştir (Coyne ve Whiffen 1995). Bu çalışma da, ileride bizim kültürümüzde klinik örnekleme yapılacak araştırmalara hazırlık oluşturabilir. Ancak, bu araştırmanın bulguları genellenmeden önce klinik örnekleme tekrarı önerilmektedir.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın, literatürde rastlanan çalışmalardan iki yönde farklılaştığı düşünülmektedir. Birincisi, sosyotropik/otonomik kişilik özelliklerinin, her insanda farklı düzeyde ve birlikte bulunabileceği varsayımı ile hareket edilmiş ve sosyotropi ile otonomi, iki kutuplu hale dönüştürülmemiştir (sadece yüksek/düşük sosyotropi, yüksek/düşük otonomi gibi). Araştırmanın amacı doğrultusunda varyans analizleri yapılmış ve bu analizleri uygulayabilmek için sosyotropi, otonomi değişkenleri üç düzeyde ele alınmışlardır. Düzeyler için kesme noktaları belirlenirken, değişkenlerin dağılımı gözönünde bulundurulmuştur. Bu şekilde bir uygulamanın, değişkenleri sıralı hale dönüştürmekten dolayı istatistiksel gücü düşmekle birlikte, değişkenlerin süreklilik arz eden doğalarını değiştirmeyeceği ileri sürülmektedir (Coyne ve Whiffen 1995). Ampirik çalışmalarda sosyotropik/otonomik kişilik özelliklerinin birbirlerini dışlayan kişilik tipleri olarak ele alındığı dikkat çekmektedir (Coyne ve Whiffen 1995). Bu iki özelliğin, birarada bulunamayacağı varsayımından hareket eden çalışmalarda, yüksek sosyotropik-düşük otonomik ve yüksek otonomik-düşük sosyotropik özellikler gösteren denekler kullanılmıştır. Bu da, kullanılan ölçüm aracına ve kesim noktasına göre değişmekle birlikte, her iki özelliği bir arada bulunduran büyük bir grubun araştırma dışında tutulması demektir (Coyne ve Whiffen 1995). Eğer bu araştırmada da sadece yüksek otonomik-düşük sosyotropik (n=14), ve yüksek sosyotropik-düşük otonomik (n=11) özellikler gösteren kişiler çalışmaya alınmış olsaydı, örneklemin yaklaşık %60'ının çalışma dışı bırakılması gerekirdi. Böyle bir uygulamaya gidilmemiş olması da değişkenlerin süreklilik ve birliktelik arz eden özelliklerinin korunmasına yardımcı olmuştur.

Çalışmanın, literatürdeki araştırmalardan fark-

lulaşan ikinci yönü ise yaşam olaylarının sosyotropi/otonomi özelliklerinin ve yol açtıkları stres derecelerinin, araştırma örnekleme benzeyen bir başka örneklem tarafından bir ön çalışma ile değerlendirilmiş olmasıdır. Sosyotropi/otonomi gibi Batı kültürü için geliştirilmiş tanımların, bizim kültürümüzde nasıl anlaşıldığını bilmeden, doğrudan geçerli olacaklarını varsaymak yanıltıcı olabilir. Bu nedenle, araştırma sorusu dışında olduğu halde, sosyotropi/otonomi kavramlarının, üniversite öğrencileri için taşıdığı anlam da araştırılmıştır.

Üniversite öğrencileri tarafından yüksek sosyotropik ve yüksek otonomik olarak tanımlanan olayların içerikleri, aslında bizim kültürümüzde sosyotropi ve otonomi kavramlarının ne ifade ettiği ile ilgili bilgi vermektedir. Sosyotropik olarak belirlenen olaylar incelendiğinde, bunların literatürdeki kavramsallaştırma ile paralel olduğu görülmektedir. Bütün sosyotropik olaylar, kişilerarası ilişkilerle ilgilidir. “evlenme”, “yakın bir dostun ciddi rahatsızlığı ya da ölümü”, “arkadaşlarla ilişkinin bozulması” gibi yakın insan ilişkilerini kapsadıkları görülmektedir. Benzer şekilde, sosyotropik kişilik özelliğini değerlendirmek üzere kullanılan FOTO-SOS’ta yer alan maddelere bakıldığında, “insanın dayanabileceği (güvenebileceği) başka insanlar yoksa mutsuz olmaya mahkumdur”, “diğerleri tarafından sevilmedikçe mutlu olamazsın”, “mutluluğum, kendimden çok diğer insanlara bağlıdır”, “bir başka insan tarafından sevilmesem de mutlu olabilirim” gibi ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bu da, sosyotropi kavramı içine benlik değerinin kişilerarası ilişkilerle ve başkalarının verdiği değerle olan bağlantısının da girdiğini göstermektedir. Unutulmalıdır ki, ölçeğin psikometrik özelliklerinin araştırılması ve Türk örnekleminde uyarılama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Şahin ve Şahin (1992a) tarafından gerçekleştirilmiş, varimax dönüştürümlü çözümler sonunda elde edilen faktörlerden, bu çalışmada FOTO-SOS olarak anılan “onay görme ihtiyacı” faktörünün, Batı kültürü için elde edilen faktörlerle benzerlik gösterdikleri ortaya çıkmıştır (İmber ve ark. 1990). Gerek sosyotropik yaşam olaylarının içerikleri, gerekse FOTO-SOS’ta yer alan ifadeler, Türk örnekleminde de sosyotropinin literatürde kavramsallaştırıldığı biçimiyle işlediğini düşündürmektedir.

Otonominin de Türk örneklem grubunda nasıl anlaşıldığının ve ne anlama geldiğinin açıklığa

kavuşması için yüksek otonomik olayların içeriklerini incelemek yararlı olabilir. “Faturaları ödeyememek”, “öğrenim kredisi alamamak ya da kredinin kesilmesi”, “öğrenim kredisi almaya başlamak”, “büyük oranda borca girme”, “olağandışı kişisel başarılar”, “okul başarısızlığı” gibi olayların otonomik olay olarak değerlendirildikleri görülmüştür. Hatırlanacağı gibi, öğrenciler, yaşam olaylarını verilen tanımlara göre sosyotropik/otonomik olarak değerlendirmişlerdi. Otonomik olay tanımı yapılırken “kişilerin bağımsızlık, başarı ve belirlenen amaçlara ulaşma ihtiyacı” vurgulanmıştır. Bu tanıma uygun olarak, “başarı” ile ilgili ifadelerin otonomik olay olarak değerlendirilmiş olmaları doğaldır. İlginç olan nokta, “bağımsızlık”la ilgili ifadelerin ayırımındadır. Öğrenciler, ekonomik bağımsızlıkla ilgili maddeleri de otonomik olay olarak ayırmışlar, ancak duygusal otonomi ile ilgili maddeleri ayırtıramamışlardır. Örneğin “evlenme” sosyotropik olay olarak değerlendirilmiş (sosyotropi puanı 8.5, otonomi puanı 4.4), ancak “ailenin onayı dışında evlenmek” sosyotropi ve otonomi puanları birbirlerine yakın olduğu için ayırtırlanamamıştır (sosyotropi puanı 6.8, otonomi puanı 5.8). Benzer şekilde “nişanlanmak” sosyotropik olay olarak tanımlandığı halde “ailenin onayı dışında nişanlanmak” sosyotropi ve otonomi puanları eşit olduğu için (5.5) ayırtırlanamamıştır. Bu örnekler, otonomi kavramı içindeki “bağımsızlık” ihtiyacının sadece “ekonomik bağımsızlık” olarak algılandığını, duygusal ihtiyaçlar açısından bağımsız, otonom olmanın “sosyotropi” kavramına yaklaştığını düşündürmektedir. Otonomik kişilik özelliklerini değerlendirmedeki güçlükten yola çıkarak, Şahin ve ark. (1993) da otonominin üç formundan söz etmişlerdir: subjektif özgüven, fonksiyonel otonomi (problemlerle başa çıkma, yaşam üzerinde kontrol sağlama, ihtiyaçların kişinin kendisi tarafından karşılanması için harekete geçme gibi) ve duygusal otonomi (güvence ve onay ihtiyacının oluşturduğu baskıdan bağımsız olma). Geniş kapsamlı bir tanıma yer verildiği halde, otonomik olay tanımı verilirken kullanılan “bağımsızlık” ifadesinin sadece “ekonomik bağımsızlık” olarak algılanmış olması, bizim kültürümüzde otonomi kavramı içine sadece ilk iki formunun girdiğini düşündürmektedir. Belki de, bizim kültürümüzde, otonomi içine, duygusal otonomi boyutunun dahil edilmemesi nedeniyle, otonomik yaşam olayları ile depresif belirti düzeyi bağlantılı bulunmamış olabilir.

Daha geniş bir çerçeve içinde düşünüldüğünde, insan sosyal bir varlık olduğu için, otonomik özelliklerin de kişilerarası bağlamdan kaynaklanması doğal görünmektedir. Pek çok otonomik ihtiyacın (başarılı olma, belirlenen amaçlara ulaşma gibi) aslında sosyotropik ihtiyaçları karşılamak için bir araç olabileceği düşünülebilir. Örneğin, “başarısız olduğum sürece sevilmem”, “mükemmel olmadığım sürece başkalarının gözünde

değersizim” gibi inançlar, tanım gereği otonomik ihtiyaçları vurgularken, temelde “başkaları tarafından sevilme ve değerli bulunma” ihtiyaçları için bir araç olarak belirmektedir. Bu durumda sosyotropik/otonomik ihtiyaçları birbirinden ayırmak da gittikçe zorlaşmaktadır. Bu nedenle, özellikle otonominin kavram olarak sorgulandığı başka çalışmalara gerek olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Allen NB, Horne DJ, Trinder J (1996) Sociotropy, autonomy, and dysphoric emotional responses to specific classes of stress: A psychophysiological evaluation. *J Abnorm Psychol*, 105(1):25-33.
- Barnett AP, Gotlib IH (1988) Psychosocial functioning and depression: Distinguishing among antecedents, concomitants, and consequences. *Psychol Bull*, 104(1): 97-126.
- Beck A, Rush A, Shaw B ve ark. (1979) *Cognitive Therapy of Depression*. New York: Guilford.
- Beck A, Ward C, Mendelson M ve ark. (1961) An inventory for measuring depression. *Arch Gen Psychiatry*, 4: 561-571.
- Blatt SJ, Zuroff DC (1992) Interpersonal relatedness and self-definition: two prototypes for depression. *Clin Psychol Rev*, 12:527-562.
- Brown GW, Harris T (1982) Disease, distress and depression. *J Affective Disord*, 4:1-8.
- Coyne JC, Whiffen VE (1995) Issues in personality as diathesis for depression: The case of sociotropy-dependency and autonomy-self-criticism. *Psychol Bull*, 118(3):358-378.
- Hammen C, Ellicot A, Gitlin MJ ve ark. (1992) Stressors and sociotropy/autonomy: A longitudinal study of their relationship to the course of bipolar disorder. *Cognitive Ther Res*, 16: 409-418.
- Hammen C, Ellicot A, Gitlin M ve ark. (1989) Sociotropy/autonomy and vulnerability to specific life events in patients with unipolar depression and bipolar disorders. *J Abnorm Psychol*, 98(2): 154-160.
- Hammen C, Marks T, Mayol A ve ark. (1985) Depressive self schemas, life stress, and vulnerability to depression. *J Abnorm Psychol*, 94(3):308-319.
- Imber SD, Pilkonis PA, Sotsky SM ve ark. (1990) Mode specific effects among three treatments of depression. *J Consul Clin Psychol*, 58:352-359.
- Klein DN, Harding K, Taylor EB ve ark. (1988) Dependency, and self criticism in depression. Evaluation in a clinical population. *J Abnorm Psychol*, 97(4):399-404.
- Mazure CM, Bruce ML, Maciejewski PK ve ark. (2000) Adverse life events and cognitive-personality characteristics in the prediction of major depression and antidepressant response. *Am J Psychiatry*, 157:896-903.
- Monroe SM, Rohde P, Seeley JR ve ark. (1999) Life events and depression in adolescence: Relationship loss as a prospective risk factor for first onset of major depressive disorder. *J Abnorm Psychol*, 108(4): 606-614.
- Nietzel MT, Harris MJ (1990) Relationship of dependency and achievement/autonomy to depression. *Clin Psychol Rev*, 10:279-297.
- Persons JB, Miranda J, Perloff JM (1991) Relationship between depressive symptoms and cognitive vulnerabilities of achievement and dependency. *Cognitive Ther Res*, 15(3):221-235.
- Priel B, Shahar G (2000) Dependency, self-criticism, social context and distress: comparing moderating and mediating models. *Pers Indiv Differ*, 28(3):515-525.
- Robins CJ (1990) Congruence of personality and life events in depression. *J Abnorm Psychol*, 99(4):393-397.
- Robins CJ, Block P (1988) Personal vulnerability, life events and depressive symptoms: A test of a specific interactional model. *J Pers Soc Psychol*, 54(5):847-852.
- Robins CJ, Block P, Peselow ED ve ark. (1989) Relations of sociotropic and autonomous personality characteristics of specific symptoms in depressed patients. *J Abnorm Psychol*, 98:86-88.
- Segal SV, Shaw BF, Vella DD (1989) Life stress and depression: A test of the congruency hypothesis for life event content and depressive subtype. *Can J Behav Sci*, 21(4): 389-400.
- Segal SV, Shaw BF, Vella DD ve ark. (1992) Cognitive and life stress predictors of relapse in remitted unipolar depressed patients: Test of the congruency hypothesis. *J Abnorm Psychol*, 101:26-36.
- Sorias S (1982) Hasta ve normalde yaşam olaylarının stres verici etkilerinin araştırılması. Ege Üniversitesi, Ege Tıp Fakültesi Psikiyatri Bilim Dalı, Doğentlik Tezi, İzmir.
- Şahin N, Şahin N (1992a) How dysfunctional are the dysfunctional attitudes in another culture Br J Med Psychol, 65:17-26.
- Şahin N, Şahin N (1992b) Adolescent Guilt, Shame and Depression in Relation to Sociotropy and Autonomy. Dünya Kognitif Terapi Kongresi'nde sunulmuştur, Haziran 17-21, Toronto.
- Şahin N, Ulusoy M, Şahin N ve ark. (1993) Exploring the sociotropy-autonomy dimensions in a sample of Turkish psychiatric in patients. *J Clin Psychol (Nov)* 49(6): 751-763.
- Tegin B (1980) Depresyonda Bilişsel Bozukluklar: Beck modeline göre bir inceleme (yayımlanmamış doktora tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Weissman AN, Beck AT (1978) Development and the validation of the Dysfunctional Attitude Scale: A preliminary investigation. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Toronto, Ontario.
- Zuroff DC, Igeja I, Mongrain M ve ark. (1990) Dysfunctional attitudes, dependency, and self criticism as predictors of depressive mood states: A 12 month longitudinal study. *Cognitive Ther Res*, 14(3): 315-326.
- Zuroff DC, Mongrain M (1987) Dependency and self criticism: vulnerability factors for depressive affective state. *J Abnorm Psychol*, 96(1):14-22.